

สานพลังการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เชื่อมโยงกลไกและประเด็น: ชาติ – จังหวัด – พื้นที่ (กลุ่มมติเกษตร อาหารปลอดภัย และมติการแก้ไขอุบัติเหตุทางถนน)

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

ในงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๒

วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐-๑๗.๐๐ น.

สืบเนื่องจากการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบแนวทางการขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จที่สะท้อนการดำเนินงานตามมติและนโยบาย ผ่านกลไกดำเนินงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญ

ในการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๒ จึงได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วมขึ้น ในหัวข้อ “สานพลังการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เชื่อมโยงกลไกและประเด็น: ชาติ – จังหวัด – พื้นที่ (กลุ่มมติเกษตร อาหารปลอดภัย และมติการแก้ไขอุบัติเหตุทางถนน)” เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๐๐-๑๗.๐๐ น. ณ ศูนย์ประชุมวายุภักษ์ โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ

การแลกเปลี่ยนในเวทีเริ่มจากประเด็นมติการแก้ไขอุบัติเหตุทางถนน โดย นพ.ธนะพงศ์ จินวงษ์ ผู้จัดการศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน (ศวปถ.) ได้กล่าวถึงสถิติผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ จากข้อมูลพบว่า กลุ่มที่เสียชีวิตมากที่สุดคือกลุ่มอายุ ๑๕-๑๙ ปี ตามมาด้วยกลุ่มอายุ ๑๐-๑๔ ปี โดยเสียชีวิตจากการขับขี่มอเตอร์ไซด์มากที่สุด ขณะเดียวกัน กลุ่มผู้สูงอายุช่วงอายุ ๖๐-๖๙ ปี เสียชีวิตเพิ่มมากขึ้น หากมองในระดับจังหวัด พื้นที่ที่เกิดอุบัติเหตุมากที่สุดเป็นจังหวัดในภาคตะวันออก คือ ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่า สถิติการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนลดลงอย่างช้าๆ แต่ยังมีจำนวนที่สูง กล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องจากการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วนที่ทำให้จำนวนอุบัติเหตุลดลง

ต่อมา นพ.อนุชา เศรษฐเสถียร รองประธาน คณะทำงานสนับสนุนการป้องกันอุบัติเหตุจราจรระดับจังหวัด (สอจร.) ได้กล่าวถึง การเชื่อมโยงกลไกระดับชาติ-จังหวัด-อำเภอ-ตำบล-ท้องถิ่น เพื่อลดทุกชั้นบนถนน ซึ่งแบ่งเป็นกลไก ๓ ส่วนคือ ภาคนโยบาย มีนโยบายที่สนับสนุนการป้องกันอุบัติเหตุจราจร ภาควิชาการ สนับสนุนข้อมูลเพื่อใช้ขับเคลื่อนการทำงาน ภาคประชาสังคม ร่วมแรงร่วมใจกันขับเคลื่อนในพื้นที่ ที่ผ่านมามีพบว่า การทำงานตามคำสั่งที่มีนโยบายลงมาไม่ค่อยเกิดผล ทาง สอจร. ได้เพิ่มแนวทางการทำงานโดยจัดประชุมแบบไม่เป็นทางการ แต่มีความเป็นสหสาขาวิชาชีพ เป็นการนัดพบกันชั่วคราวกัน ทำให้มีเวลาวิเคราะห์ข้อมูล ได้พูดคุยกันนอกวงประชุมกรรมการจังหวัด ซึ่งปรากฏว่าได้ผลมากกว่าการพูดคุยในวงประชุม ยุทธศาสตร์ในการทำงานคือ ทำงานโดยใช้ข้อมูลมาก่อน ชวนคนระดับนโยบายมาร่วม และชวนคนที่มีความรู้มาทำงานทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง เรียกสั้นๆ ว่า ใช้วิธีเคาะข้างบน ระดมข้างล่าง

จากนั้น **ดร.ปัญญา จันทร์พานิชย์** หัวหน้ากลุ่มมาตรการป้องกันการบาดเจ็บจากการจราจร กรมควบคุมโรค ได้กล่าวถึงการทำงานโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งปัจจุบันมีอำเภอที่ทำงานเรื่องอุบัติเหตุทางถนนประมาณครึ่งหนึ่งของอำเภอทั้งหมด โดยเชื่อมโยงการทำงานให้เกิดการบูรณาการในระดับพื้นที่ ชัยบุรีจุดคานงัดไปอยู่ที่ระดับพื้นที่มากขึ้น พชอ.จะทำงานด้านข้อมูล ส่วน ศปถ.อำเภอ.จะทำงานขับเคลื่อนในชุมชน

ลำดับต่อมา **ดร.ชญาสินี กฤติยะโชติ** หัวหน้าหน่วยจัดการศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะ สสส. และสมาชิกสุขภาพจังหวัดศรีสะเกษ เป็นตัวแทนภาคประชาสังคมจากจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวถึงการทำงานขับเคลื่อนในพื้นที่ว่า อปท.มีความใกล้ชิดกับปัญหาในพื้นที่ มีข้อมูลจากพื้นที่จริง ถือเป็นจุดคานงัด จากประสบการณ์ที่ทำงานในพื้นที่ ช่วงแรกที่ลงไปชุมชนจะมองว่า ต้องให้นายก อปท. แก้ปัญหา เมื่อลงพื้นที่ไปทำงาน สามารถทำให้ชุมชนเปลี่ยนความคิด โดยคิดว่า ความเสี่ยงเป็นเรื่องของเขาเอง โดยพาเขาไปหาจุดเสี่ยงในพื้นที่ เมื่อคนในชุมชนร่วมด้วย อปท. ก็ต้องช่วย เพราะชุมชนเป็นฐานเสียง ถ้าจัดการเรื่องความปลอดภัยชุมชนได้ จะได้เสียงสนับสนุน ส่วนการเชื่อมภาคนโยบายกับชุมชน ภาคนโยบายควรจะได้รับฟังข้อมูลจากภาคประชาสังคม กำหนดนโยบายโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม :

- กระบวนการสร้างการตระหนักรู้จะต้องมีความต่อเนื่อง ไม่ใช่รณรงค์เฉพาะช่วงสงกรานต์ ปีใหม่
- ควรเปลี่ยน mind set คนในชุมชนว่า ความเสี่ยงไม่ใช่เรื่องปัจเจก มีเรื่องสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและสังคม รวมถึงระบบที่เกี่ยวข้อง
- ในระดับพื้นที่ต้องมีเวทีกลาง เพื่อให้เกิดการพูดคุย ใช้ข้อมูลเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพูดคุย โดยไม่จำเป็นต้องรอข้อมูลสมบูรณ์
- ควรมีการบูรณาการในการทำงานระดับจังหวัด โดยให้ภาคประชาชนที่ทำงานเรื่องอุบัติเหตุเข้าไปร่วมด้วย
- ศปถ.ระดับอำเภอ จากเดิมที่มีแต่การทำงานตามคำสั่ง ควรเสริมด้านอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์จุดเสี่ยง ใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไข ควรมีการประชุมบ่อยขึ้น
- สามารถใช้เงินจากกองทุน สปสช. มาทำงาน โดยปรับให้เข้ากับระเบียบ รวมถึงทำให้คณะกรรมการกองทุนเข้าใจ
- ควรมีการวิเคราะห์ว่าสถานการณ์ปัญหาของแต่ละพื้นที่ ว่าเหมาะสมกับกลไกการจัดการแบบไหน บางพื้นที่อาจใช้กลไกทางสังคม บางพื้นที่อาจต้องใช้การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เพื่อให้แก้ปัญหาได้ตรงจุด

ในช่วงท้ายของการแลกเปลี่ยน วิทยากรได้กล่าวสรุปประเด็นสำคัญ โดย **นพ.อนุชา เศรษฐเสถียร** กล่าวว่า ตอนนี้ทุกอย่างเปิดช่องให้หมดแล้ว เคล็ดล็บเล็กๆ ที่ทำให้สำเร็จคือ ไม่จำเป็นต้องรอให้ข้อมูลสารสนเทศสมบูรณ์ ใช้ข้อมูลเป็นตัวจุดประเด็น เมื่อรวมตัวกันทำงานสำเร็จได้ คนที่ทำงานจะเกิดปิติร่วมกัน และอยากทำงานต่อ ส่วน **ดร.ปัญญา จันทร์พานิชย์** กล่าวว่า ภาครัฐมีนโยบายมาบ่อยๆ เป็นระลอก ความยั่งยืนเกิดจากภาคประชาชน อยากให้ประชาชนกระตุ้นภาครัฐ หน่วยงานที่ยังนิ่งให้เขาทำงาน **ดร.ชญาสินี กฤติยะโชติ** กล่าวเสริมว่า ถ้าสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ภาคประชาสังคมจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดี ทำหน้าที่เชื่อมนโยบายกับภาคีชุมชน และ **นพ.ธนะพงศ์ จินวงษ์** กล่าวปิดท้ายว่า ทำอย่างไรให้เกิดเจ้าภาพการทำงานทั้งแผ่นดิน กลไก สุข.เป็นหนึ่งในกลไกที่เป็นคำตอบ

ประเด็นมติเกษตร อาหารปลอดภัย ได้ถูกนำมาพูดคุยในเวทีแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง โดยเปลี่ยนทีมวิทยากร และพิธีกร **น.ส.ทัศนีย์ วีระกันต์ มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน** ผู้ทำหน้าที่พิธีกรได้เกริ่นถึงสถานการณ์การยกเลิกการใช้สารเคมีในการเกษตรที่มติรัฐบาลยังไม่มีความแน่นอน และแนะนำตัววิทยากร

นายเอกชัย สร้อยสังวาล เลขาธิการ พขอ. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก กล่าวถึงบทบาทของ พขอ. ในการทำงานด้านอาหารปลอดภัยว่า พขอ. เป็นคณะกรรมการระดับอำเภอ ทำงานแก้ปัญหาในพื้นที่ในเรื่องที่ไม่มีเจ้าภาพหลัก เป็นงานที่อาศัยหลายภาคส่วนเข้ามาขับเคลื่อน คณะกรรมการจะประชุมเลือกปัญหาที่จะนำมาแก้ไข อำเภอพรหมพิรามเลือกประเด็นอาหารปลอดภัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ผลิตอาหารทั้งเพื่อบริโภคเองและเพื่อจำหน่ายนอกพื้นที่ ในอดีตเป็นเรื่องยากที่จะไม่ใช้สารเคมี จนกระทั่งพรหมพิรามระบบนิเวศเสียไปเนื่องจากการใช้สารเคมีมากเกินไป ซึ่งเชื่อมโยงกับข้อมูลด้านสุขภาพ โดยมีคนเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งเป็นอันดับสูงสุด และเป็นมะเร็งดับมากที่สุด พขอ.ใช้เวทีคืนข้อมูลต่อชุมชนในพื้นที่ ให้ทราบถึงสาเหตุการเจ็บป่วยโรคมะเร็ง เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเข้ามาแก้ไขปัญหาตรงนี้ร่วมกัน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการคุณภาพชีวิตระดับตำบล พชต. โดยมี นายก อบท.เป็นกรรมการ มีสาธารณสุข ชุมชน ภาคเอกชน มาร่วมขับเคลื่อน รวมถึงประกาศเป็นวาระอำเภอในเรื่องอาหารปลอดภัย

ต่อมา **นายเกษม แก้วเจริญ นายกสมาคมอาหารธรรมชาติยั่งยืน จังหวัดนครศรีธรรมราช** ได้เล่าประสบการณ์การทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชว่า เริ่มความคิดจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่อยากทำเกษตรอินทรีย์ มีหลายกลุ่มมารวมตัวกัน ทำมาได้ประมาณ 3 ปี ต่อมาเกิดปัญหาว่า ทำแล้วกินได้ แต่ขายไม่ได้เพราะยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เกษตรกรควรมีรายได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้ด้วย มาคิดกันว่าต้องหามาตรฐานของชุมชนเอง สรุปว่าใช้การกำหนดมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม PGS ส่วนด้านการขับเคลื่อนไประดับอำเภอ จังหวัด มีความติดขัด จึงจดทะเบียนจัดตั้งเป็น **สมาคมอาหารธรรมชาติยั่งยืน** มีการทำ Action Research ควบคู่ไปด้วย มีเครือข่าย ๒๓ อำเภอในจังหวัด โดยเครือข่ายอำเภอเป็นผู้ขับเคลื่อนระดับอำเภอ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ให้มาร่วมคิดร่วมคุย เดือนละ ๑ ครั้ง เป็นการร่วมคิดและแยกย้ายกันไปทำมากกว่า แต่ทำภายใต้แนวทางเดียวกัน ส่วนการประสานงานกับหน่วยงานอื่นในระดับจังหวัด เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด เกษตรจังหวัด สมาคมฯ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อม ดูแลในเรื่องมาตรฐานประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้สามารถที่จะผลิตอาหารปลอดภัยมาสู่ชุมชนได้ทั่วทั้งจังหวัด อนาคตเตรียมประกาศให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นมหานครอาหารปลอดภัย

หลังจากนั้น **นายวรยุทธ บุญมี ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (กนท.)** ได้กล่าวถึงนโยบายตลาดนำการผลิตว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินนโยบาย ตลาดนำการผลิต ที่เน้นการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นเกษตรปลอดภัย เพื่อรองรับความต้องการของตลาด โดยตลาดที่ให้ความสำคัญ ในลำดับแรก ได้แก่ 1. ตลาดโรงพยาบาล ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้โครงการโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย ในการรับซื้อวัตถุดิบสินค้าเกษตรอินทรีย์จากผู้ผลิตในพื้นที่ เพื่อใช้สำหรับการประกอบอาหารให้กับผู้ป่วยในโรงพยาบาล เนื่องจากการได้รับอาหารปลอดภัยมีความสำคัญต่อการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ ของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 2. ตลาดโรงเรียน โดยสนับสนุนให้มีการทำเกษตรอินทรีย์ ในโรงเรียนภายใต้โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารกลางวันให้กับนักเรียน นอกจากนี้ยังมีการรับซื้อ ผลผลิต เกษตรอินทรีย์จากชุมชน ในบริเวณใกล้เคียง เพิ่มเติมด้วย

โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีกลไกในการขับเคลื่อนเกษตร อาหาร ปลอดภัย เชิงนโยบายระดับชาติ ในรูปแบบของคณะกรรมการหลัก 2 ชุด ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารการพัฒนาาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และ 2) คณะอนุกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ส่วนในระดับจังหวัดจะขับเคลื่อนผ่านกลไกคณะอนุกรรมการพัฒนาการ

เกษตรและสหกรณ์จังหวัด และคณะทำงานขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัด หรือคณะทำงานขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนของจังหวัด

น.ส.ปรกชล อู๋ทรัพย์ ผู้ประสานงานเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เล่าถึงการทำงานขององค์กร Thai-PAN ว่า Thai-PAN เป็นกลไกเชื่อมประสานเครือข่าย ทั้งภาควิชาการ ภาคประชาสังคม เกษตรกรผู้ผลิต เครือข่ายผู้บริโภค กลไกภาครัฐ Thai-PAN เน้นการใช้ข้อมูลที่ต้องในการทำงาน และสื่อสารกับสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เมื่อข้อมูลพร้อม สร้างจังหวัดทางนโยบาย เสนอต่อ นักการเมือง ซึ่ง Thai-PAN และเครือข่ายได้ร่วมผลักดันให้เกิดนโยบายอาหารปลอดภัยในโรงพยาบาลในยุคนพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร เป็น รมต.สาธารณสุข รวมถึงผลักดันให้พรรคการเมืองแสดงจุดยืนในเรื่องอาหารปลอดภัย หลังจาก รัฐมนตรีมีมติแบนสารเคมีอันตรายทางการเกษตร Thai-PAN ขับเคลื่อนต่อประเด็นจากตรงนั้น ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเห็นชอบรายงานและข้อเสนอแนะปรับเปลี่ยนเกษตรกรรมไทยเป็นเกษตรอินทรีย์และยั่งยืน ๑๐๐% ภายในปี ๒๕๗๓

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม:

- ควรใช้กลไกระดับอำเภอ/ตำบล ในการเชื่อมประสาน/ขับเคลื่อน เพราะในระดับตำบล ชุมชนรู้หมดว่า ใครผลิต ใครปรุง/แปรรูป ใครบริโภค
- ระดับจังหวัด ถ้าบูรณาการสาธารณสุขกับเกษตร น่าจะขับเคลื่อนไปด้วยกันได้

ช่วงสุดท้ายวิทยากรแต่ละท่านได้ฝากประเด็นสำคัญให้ผู้เข้าร่วมได้ขบคิด น.ส.ปรกชล อู๋ทรัพย์ ตั้งคำถามว่า ปัญหาที่เราถามว่าทำไมเกษตรอินทรีย์ถึงราคาแพง เป็นปัญหาทางเทคนิค หรือเป็นปัญหาเชิงวิถีคิด เราไม่ค่อยตั้งคำถาม เวลาเราไปซื้อผักผลไม้ทั่วไป แต่พอทำเกษตรอินทรีย์ มีคำถามมากมาย ในขณะที่เกษตรใช้สารเคมีนำเข้าไม่มีการเสียภาษี Vat แต่ผลเสียที่เกิดขึ้น รัฐเป็นผู้จ่าย ถ้าทุกภาคส่วนช่วยกัน สะท้อนปัญหา สื่อสารร่วมกัน คิดว่าจะช่วยพลิกสถานการณ์ เราต้องช่วยกันเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่ใหญ่โตและมีผลประโยชน์มาก คิดว่าถ้าทำร่วมกัน ใน ๑๐ ปี มันจะเกิดขึ้น **นายวรยุทธ บุญมี** กล่าวว่า อยากให้สื่อสารกับเกษตรกรที่ท่านรู้จัก ผมเก็บข้อมูลจากเครือข่ายเกษตรกรกับภาครัฐ เกษตรที่ใช้สารเคมีกับเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรอินทรีย์ถูกกว่า แต่ในปีแรกจะลงทุนสูงกว่า แต่ต้นทุนจะลดลงมาเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกัน ปีแรกเกษตรเคมีทุนต่ำ แต่ปีถัดไปจะต้องใช้เคมีมากขึ้น ต้นทุนสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่วน **นายเกษม แก้วเจริญ** กล่าวว่า อยากมีธนาคารอาหารอยู่ทุกชุมชน/อำเภอ ตอนนี้ระดับจังหวัด เรากำลังเตรียมจะเปิดแล้ว ๑ ที่ของ นครศรีธรรมราช เพื่อจัดการอาหารให้เพียงพอต่อผู้บริโภคและปลอดภัย กำหนดราคาโดยให้ผู้ผลิตและผู้ซื้อมาแลกเปลี่ยนกัน กำหนดราคาอย่างสมเหตุสมผล ส่วนเรื่องการบูรณาการเป็นเรื่องยาก เพราะต้องทำตามนโยบาย ผู้ว่าฯ ต้องเข้ามาจัดการเรื่องนี้ให้จริงจัง เรื่องการขับเคลื่อน ๑.เพิ่มความเข้มแข็งของภาคีในระดับเครือข่ายให้มากขึ้น ๒.ใช้เครื่องมือ พขอ. ในการหนุนเสริมระดับอำเภอแบบค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่ยั่งยืน ๓.ต้องสร้างหมู่บ้าน/ตำบลนำร่องในระดับอำเภอ แล้วขยายไปสู่ระดับจังหวัดต่อไป